

ANALIZA PROIECTIVĂ A STABILIZĂRII FORȚEI DE MUNCĂ Tânără în AGRICULTURĂ*

Florin Ciotea, Pompei Beleag, Văsesei Carol

(Centrul de științe sociale Tg. Mureș)

I. Obiectivele studiului

În analiza proiectivă a reproductiei largite a forței de muncă tineră în agricultură, dificultățile investigației sunt mai mari deoarece obiectul cunoașterii este unul virtual.

Din acest considerent discursul științific este îndreptat spre formularea unor propoziții și judecăți cu caracter ipotetic și condițional de forma *dacă x atunci y sau probabil (este posibil), că dacă x, atunci y*.

Aflați într-o asemenea dificultate metodologică, este firesc să încercăm introducerea unor metode apte să confere mai multă relevanță și consistență propozițiilor formulate.

În studiul prezent ne-am propus cercetarea a două probleme:

1. în ce măsură nonrelevanța stabilizării actuale poate fi transformată într-o relevanță potențială?
2. dacă este posibilă o stabilizare latentă relevantă, care sunt factorii apti să confere un grad de probabilitate mare de actualizare?

Aceasta înseamnă a studia *comportamentul proiectiv* în raport cu o serie de situații sociale viitoare constituite pe baza stării actuale.

Deci, atât *obiectul* (situația viitoare, posibilă) cât și *reacția subiecților* (comportamentul latent) sunt plasate într-un univers de discurs virtual care impune „rezolvarea” unei ecuații cu două necunoscute, pornindu-se însă de la premise reale.

1. O primă premisă constă în faptul că *orice comportament normal trebuie să se manifeste prin schimbare și reevaluare în funcție de obiectul schimbării*. Aceasta înseamnă că putem nota cu mijloace formalizate că o anumită atitudine sau un complex atitudinal-optiunal și evaluativ se modifică în funcție de modificările în obiectul ce constituie stimul pentru reacție:

$$S_1 \rightarrow (C_1, S_2) \rightarrow (C_2, \dots, S_n) \rightarrow C_n$$

* Studiul de față face parte dintr-o lucrare mai amplă privind *Cările și mijloacele de stabilizare a tineretului în agricultură*, realizată de autori în anii 1977–1979, pe un eșantion de 1 000 de tineri din mediul rural (cooperatori, elevi, navetiști).

În cazul nostru, C (comportamentul) este echivalent cu atitudinea tineretului din mediul rural față de stabilizarea în agricultură, iar S (obiectul-stimul) se referă la stabilizarea în agricultură.

Pentru situația actuală, reală (R), atât comportamentul (C) cât și stimulul (S) sunt definite.

Stabilizarea reală în agricultură (S_r) este nereprezentativă datorită unui complex de factori sociali perturbatori (F). Comportamentul subiecților (C) se traduce printr-o reacție nefavorabilă față de stimulul actual (S_r), ceea ce înseamnă că între S și C se stabilește o relație negativă. Deci, subiecții răspund negativ și refuză acceptarea stimulului real (S_r):

Formula semnifică faptul că, în condițiile actuale din agricultură și mediul rural, stimulul (S) (stabilizarea) este „negativizat” de acțiunea factorilor sociali (F) ca efect perturbatoriu, nestimulativ.

Prin această distorsiune la nivelul stimulului, comportamentul se traduce prin sesizarea negativității lui S și deci printr-o reacție de răspuns negativă (doar 0,8% din totalul tinerilor din mediul rural și-au exprimat opțiunea de a lucra în agricultură* ca simpli cooperatori).

2. O altă premisă constă în aceea că *obiectivele și mijloacele acțiunii viitoare sunt cunoscute*. Or, în acest context, situațiile viitoare, deși nu sunt realizate, pot fi cunoscute cu un grad de probabilitate ridicat, chiar dacă admitem riscul unui eșec.

Tocmai acest lucru ne permite conceperea *stimulului în schimbare* în raport cu *schimbarea (modificarea) factorilor*. Corelarea variabilității stimulului în funcție de variabilitatea factorilor de „presiune” duce la modificări în comportament.

De aceea, putem scrie că: $(SfF) \text{ și } (CfS) \rightarrow (CfF)$

În măsura în care cunoaștem, în diferite ipostaze, poziția lui S și acțiunea lui F , putem evalua comportamentul C . Pentru aceasta trebuie însă să realizăm o „pozitivare” treptată a stabilizării (S) prin introducerea succesivă a unor factori favorizați (F), lucru realizabil prin analiza comportamentului proiectiv (în diverse variante de realizare).

II. Variante de realizare a comportamentului proiectiv

1. *Situația actuală*. Numim situație actuală (S.A.) sau *realitate* configurația și structura actuală a interrelațiilor dintre factori, stimul și comportament. Prin cercetările efectuate se constată o negativitate a acestor corelații în sensul disfuncționalității acțiunii factorilor sociali. Care sunt acești factori cu acțiunea limitativă și chiar negativă?

* În calculul acestui procent de stabilizare nu au fost cuprinși tinerii cooperatori care sunt deja stabilizați, deși numai 36,7% ar dorî să râmână în continuare în agricultură.

În tabelul nr. 1 prezentăm schematic pe cei mai puternici (vezi tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Gruparea factorilor negativi (F_n)	Simbol
Ciștiguri mai mici decit în alte sectoare	f_1
Caracterul nesistemantic al acordării retribuției	f_2
Insecuritatea muncii depuse ca urmare a calamitaților	f_3
Discontinuitate în privința solicitării agricole (perioade de virf și de stagnare)	f_4
Insecuritate socială în caz de boală și bătrînețe	f_5
Nivelul redus de profesionalitate a statusului de cooperator	f_6
Condițiile de viață din mediul rural (mai slabe)	f_7
Ajutoare sociale pentru copii mai mici (indemnizații)	f_8
Prestigiul scăzut al statusului de cooperator	f_9

Sintetic, grupul acestor factori sau acțiunea fiecăruiu în parte determină comportamentul tinerilor față de problema stabilizării în rural. De fapt, acestea sint și cauzele principale ale tendinței de migrație masivă a tineretului din agricultură. Pentru restrângerea acțiunii negative a acestor factori s-a realizat, teoretic, optimizarea lor în variantele următoare.

2. *Varianta I-a (V_1) este construită în ipoteza variației pozitive a lui f_1 (ciștiguri egale sau mai mari în C.A.P.), ceilalți factori răminind neschimbați ($f_2, f_3, \dots, f_9 = \text{constanți}$).*

Introducind acest „factor optimizat”, s-a verificat comportamentul proiectiv pentru tineri, elevi, cooperatori și navetiști. Pentru elevi, varianta „măsoară” puterea de stabilizare potențială, pentru cooperatori tendința de fluctuație din agricultură, iar pentru navetiști tendința de reinicioarcere la munca agricolă (fluctuația potențială din industrie).

Deci, presupunind că în agricultură ciștigurile sunt egale sau mai mari decit în alte sectoare, comportamentul tinerilor cuprinși în eșantionul cercetării se exprimă prin creșterea tendinței de stabilizare potențială cu 18,4%, în varianta I (V_1) față de situația actuală (SA).

Variațiile în modificarea atitudinii sint mai mari sau mai mici în funcție de grupa de tineri la care se raportează. Astfel, în cazul elevilor și muncitorilor navetiști, reacția pozitivă este mai puternică (+9,1%, respectiv +7,5%). În cazul cooperatorilor stabilizați necondiționat se remarcă, de asemenea, o intărire a răspunsului pozitiv (+3,3%).

Varianta I-a evidențiază în consecință, faptul că, în condițiile în care retribuția din C.A.P. s-ar ridica la nivelul altor sectoare nonagricole, reproducția largită a forței de muncă tineră s-ar realiza potențial într-un procent de 18,4%, chiar dacă ceilalți factori (f_1, f_2, \dots, f_9) ar rămaîne neschimbați.

3. *Varianta a II-a (V_2) este bazată pe variabilitatea cumulată a lui f_1 (retribuție egală sau mai mare) și f_2 (sistematicitatea retribuției) și pe invarianta factorilor f_3, \dots, f_9 .*

În acest caz nu am luat în calcul răspunsul membrilor cooperatori pînă la 30 de ani, deoarece aceștia au ajuns la o stabilizare. Includerea lor în calcul ar „umflă” indicele de schimbare.

Introducerea acestui factor în varianta I (V_1) printr-o operație adițională produce o întărire a schimbării de comportament în sensul creșterii relevanței stabilizării.

Din varianta II-a rezultă că, în situația în care am adăuga un factor îmbunătățit f_2 la varianta anterioară (sistematicitatea retribuției în C.A.P.), stabilizarea latentă va ajunge la 22,5% pe eșantion față de S_R (situația existentă).

4. *Varianta a III-a (V_3) realizată printr-un factor favorizant nou (f_3) la varianta anterioară (V_2) contribuie la tendința de stabilizare potențială. Acest factor se referă la garanțiile de securitate în retribuția muncii depuse în cazul unor calamități naturale. Adiționarea acestui element la varianta a II-a pozitivează puternic comportamentul proiectiv, ceea ce înseamnă implicit că efectul insecurității valorii muncii în agricultură este puternic resimțit în motivarea unei atitudini defavorabile stabilizării.*

Înlăturarea efectelor negative ale acestui sentiment de „inseguritate” ar contribui în mare măsură la stabilizarea și reproducerea forței de muncă tineră din agricultură.

Este evident că varianta de mai sus (III), deși contribuie mai puțin la întărirea stabilizării potențiale, totuși, prin cumularea factorilor f_1, f_2 și f_3 , ar putea duce la creșterea tendinței de reproducție largită a forței de muncă cu 25,2 procente față de S_R .

5. *Varianta a IV-a (V_4), obținută prin adiționarea lui f_4 (omogenitatea și suficiența normelor de muncă în cursul anului) la varianta III-a, pare să determine o reacție de răspuns destul de puternică.*

Organizarea muncii în C.A.P. în așa fel încit prin crearea unor sectoare anexe sau agroindustriale (secții de prelucrare industrială sau semi-industrială a legumelor, fructelor etc.), care să asigure de lucru tot timpul anului, ar contribui în mare parte la orientarea forței de muncă tineră din mediul rural spre agricultură. Aceasta ar favoriza echilibrul de forță de muncă și reproducția sa largită, cantitativ și calitativ, cu atât mai mult cu cât unii tineri aduc critici serioase modului în care este asigurată continuitatea muncii în C.A.P., care nu permite realizarea unor norme de muncă decît în perioadele de virf ale campaniei agricole.

O serie dintre ei au invocat drept remediu în această privință necesitatea industrializării produselor agricole de către producătorul însuși (C.A.P.), factor care ar putea contribui în mod deosebit la stabilizarea în agricultură a forței de muncă tineră.

Realizarea condițiilor din această variantă (V_4) ar contribui la creșterea tendinței de stabilizare potențială (S_p) în agricultură cu 28,2%, ceea ce înseamnă că puterea de acțiune și influență a factorului f_4 , „pozitivat” este mare.

6. *Varianta a V-a (V_5) este o cumulare „pozitivată” a factorilor f_1, f_2, f_3, f_4 la care se adaugă f_5 (securitate socială în caz de boală sau bătrînețe, ajutoare sociale și pensii ca în alte sectoare). La nivelul acestei variante, „pozitivarea” lui f_5 influențează răspunsul de acceptare condiționată a stabilizării într-o proporție semnificativă (31,2%), dar mai ales*

comportamentul cooperatorilor (60,0%) și al navetiștilor (15,0%) și mai puțin al elevilor.

7. La varianta a VI-a (V_6) care reproduce pe cele anterioare se mai adaugă încă un factor f_6 (profesionalizarea și specializarea ocupățiilor agricole). Așa cum reiese din datele tabelului nr. 2, dacă ar fi „pozitivat”, acest factor ar contribui în cea mai mare măsură la creșterea puterii de stabilizare potențială (vezi tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Nr. grupelor	Grupa de eșantion	Varianta factorilor	Situată actuală (S.A.)	Schimbare de comportament	
				Ar lucra în agricultură (Sp)	Tările schimbării în raport cu SA
1	Elevi	$f_1 \dots f_6 = v (+)$ $f_7 \dots f_9 = c (-)$	0,8	30,0	+29,2
2	Cooperatori	"	36,7	79,0	+42,3
3	Navetiști	"	0,0	25,0	+25,0
Total eșantion		"	0,8	+45,0	+44,2

În situația (S.A.), cind forța de muncă din agricultură are tendință de feminizare și îmbătrânire, cu un nivel de profesionalizare relativ redus, este explicabilă așteptarea unor modificări efective la nivelul statusului de cooperator.

Avind în vedere acțiunea defavorabilă a acestui sector, tinerii și-au argumentat răspunsurile atitudinal-comportamentale în funcție de evenualele schimbări pozitive.

Datele din tabelul pentru varianta a VI-a oglindesc puterea mare de influență a necesității profesionalizării ocupației de cooperator. Stabilizarea latentă tinde să primească o notă puternică de relevanță prin introducerea „pozitivat” a acestui element. Peste 30% din elevi, 79% din cooperatori și 25% din navetiști au declarat că, în cazul în care ar avea studii agricole de specialitate *, ar opta pentru munca agricolă. La nivelul eșantionului, 44,2% din tinerii nestabilizați ar tinde spre agricultură dacă această condiție ar devine realitate. Influența acestui factor pare justificată, de realizarea lui depinzând, în mare măsură, anularea acțiunii nefavorabile a celorlalți factori, sau cel puțin a unora.

Potrivit documentelor de partid, în următorul cincinal 1981–1985 forța de muncă din agricultură va reprezenta 15–20%. Dacă din punct de vedere cantitativ este posibilă atingerea acestui obiectiv, aceasta este condiționată de factorii socioeconomiici la care ne-am mai referit. Sub

* Pentru variantele menționate, am reținut ca semnificativă profesionalizarea agricolă prin școli de specialitate la nivel mediu. Nu am introdus în varianta a VI-a categoria studiilor superioare agricole, deoarece acest factor distorsionează discrepanța (peste 70% din elevi ar lucra în agricultură dacă ar avea studii superioare agricole). Fieind un obiectiv mai îndepărtat ca posibilitate de realizare, este motivată eliminarea lui din varianta proiectivă.

aspect calitativ, acest obiectiv ridică însă probleme deosebite dacă nu se vor găsi cele mai optime modalități de profesionalizare a statusului de cooperator.

8. *Varianta a VII-a (V_7)* sintetizează ansamblul factorilor din variantele anterioare la care se mai adaugă f_7 (condiții de viață la sat apropriate de cele urbane). și acest factor determină o creștere a tendinței de stabilizare în cadrul fiecărui grup de tineri cuprinși în eșantion.

Așa cum rezultă din datele studiului, în cazul realizării acestei variante, opțiunea tinerilor respectivi pentru munca agricolă crește cu 46,2% față de situația (varianta) reală (SR). Mai puternică este influența acestei variante asupra comportamentului proiectiv al elevilor. Motivele tin de explicațiile date anterior.

9. *Varianta a VIII-a (V_8)* se referă la introducerea, ca factor favorizant, a creșterii ajutoarelor sociale pentru copii (indemnizații). Spre deosebire de ceilalți factori, influența acestuia este mai redusă (49,2%). Totuși, ea nu poate fi ignorată, mai ales că o mare parte din tinerii cooperatori și chiar navetiști o invocă (40% elevi, 86% cooperatori și 29% navetiști).

10. *Varianta a IX-a (V_9)*, unde apare ca un factor nou *creșterea prestigiului statusului de cooperator*, determină ceva mai sensibil comportamentul proiectiv, mai ales în cazul elevilor (45% elevi, 89% cooperatori și 30% navetiști).

Am prezentat doar cîteva din cele 25 de variante proiective construite în funcție de localități și de mai mulți factori, fiecare putind fi luată în considerare atunci cînd se studiază căile și mijloacele de stabilizare a tineretului din mediul rural.

Pentru a sesiza gradualitatea influențelor determinate de fiecare variantă în parte asupra schimbării comportamentului tinerilor, reproducem în tabelul nr. 3 sinteza variantelor menționate (vezi tabelul nr. 3).

Dacă urmărim corelațiile ce stabilesc între fiecare variantă și comportamentul proiectiv corespunzător, observăm că, pe măsură ce adiționăm factori cu influență pozitivă, relevanța stabilizării latente crește. Această creștere atinge însă un „prag de saturatie” dincolo de care acțiunea altor factori nu mai influențează semnificativ comportamentul latent al tinerilor. Din ansamblul factorilor introdusi în variante, numai cei din tabelul nr. 3 rețin atenția prin efectul vizibil pe care-l au asupra tendinței de stabilizare, ultima variantă (V_9) marcând, pentru fiecare grupă de tineri în parte, limita maximă de acceptabilitate.

Cea mai sensibilă schimbare de comportament proiectiv în condițiile „pozitivării” factorilor de „respingere” (nonacceptare) ce determină atitudinea față de situația actuală (SA) se constată la grupul elevilor din școlile rurale, unde varianța de la *acceptarea neconditionată* (de fapt) și pînă la acceptarea din varianța cea mai completă este foarte mare (minim 0,8%, maxim +53,0%), înregistrîndu-se o creștere de +52,2 procente.

O oscilație puternică în direcția creșterii puterii de stabilizare și deci a reducerii fluctuației potențiale sau migrației se găsește și în cazul grupului deja stabilizat (cooperatori). Această variație de comportament explică, în mare măsură, condițiile în care migrația latentă poate fi restrînsă sau anulată.

Tabelul nr. 3

Sinteză variantelor

Varianta simbol	Variabilitatea factorilor prin pozitivare	Tendința de stabilizare latentă (<i>Sp</i>)				Puterea de stabilizare		Rang
		Elevi	Cooperatori	Navetiști	Total	Cresterea față de varianța anterioară	Cresterea față de SA	
SA	$f_1, f_2 \dots f_9$ $c = \text{negativi}$	0,8	36,7*	0,0	0,8	—	—	—
V ₁	$f_1 = v (+)$ $f_2, f_3 \dots f_9 = c (-)$	10,0	40,0	7,5	19,2	+18,4	+18,4	1
V ₂	$f_1, f_2 = v (+)$ $f_3, f_4 \dots f_9 = c (-)$	15,0	46,0	9,0	23,3	+ 4,1	+22,5	3
V ₃	$f_1, f_2, f_3 = v (+)$ $f_4 \dots f_9 = c (-)$	18,0	48,0	10,0	26,0	+ 2,7	+25,2	5
V ₄	$f_1 \dots f_4 = v (+)$ $f_5 \dots f_9 = c (-)$	21,0	54,0	12,0	29,0	+ 3,0	+28,2	4
V ₅	$f_1 \dots f_5 = v (+)$ $f_6 \dots f_9 = c (-)$	23,0	60,0	15,0	32,0	+ 3,0	+31,2	4
V ₆	$f_1 \dots f_6 = v (+)$ $f_7 \dots f_9 = c (-)$	30,0	79,0	25,0	45,0	+13,0	+44,2	2
V ₇	$f_1 \dots f_7 = v (+)$ $f_8, f_9 = c (+)$	39,0	81,0	27,0	47,0	+ 2,0	+46,2	6
V ₈	$f_1 \dots f_8 = v (+)$ $f_9 = c (-)$	40,0	86,0	29,0	50,0	+ 3,0	+49,2	4
V ₉	$f_1, f_2, f_3 \dots f_9 = v (+)$	45,0	89,0	30,0	53,0	+ 3,0	+52,2	4

c = constant*v* = variabil

* Cooperatorii tineri nu sunt inclusi în calcul la nivelul situației actuale (SA), deoarece aceștia sunt deja stabilizați, cu toate că 36,7% ar dori să părăsească munca agricolă.

În ceea ce privește pe tinerii navetiști, modificarea de comportament în raport cu variantele proiective construite, deși mai redusă ca pondere, este foarte relevantă. Faptul în sine permite evaluarea atât a stabilității industriale sau a fluctuației potențiale din sectoarele nonagricole, cât și a posibilității „reîntoarcerii” la munca agricolă. Introducerea graduală a „factorilor pozitivați” într-o variantă și construirea pe această bază a mai multor variante cu nivele de profunzime diferite permite cunoașterea, în fiecare situație, a nivelului de acceptare a stabilizării și sugerează totodată mijloacele de intervenție și acțiune socială.

Diferențierile ce apar în ansamblul eșantionului au, desigur, o bază reală ce derivă din particularitățile „statusului social” și mai ales ocupațional (profesional) a fiecărei categorii de tineri în parte.

III. Concluzii

Din analiza corelațiilor *stimul (factor) – comportament latent*, din fiecare variantă în parte, ca și în ansamblul variantelor proiective, rezultă că, în general, tineretul rural nu este încă rupt integral de agricultură, că răspunsul negativ (refuzul, respingerea) față de situația actuală nu se explică prin natura muncii agricole în sine, ci prin „dezavantajele” statutului ocupațional agricol. De altfel, schimbările intervenite în natura muncii agricole, în omogenizarea tipului de activitate pe care-l reclamă această muncă este limitată în ciuda progresului tehnologic, a mecanizării și chimizării. Între munca agricolă și alte sectoare de activitate umană va exista întotdeauna o diferență mai mare sau mai mică.

Dar, ceea ce se poate realmente realiza este modificarea substanțială a condițiilor care structurează statuarea în scara profesiilor a ocupației de agricultor. Pentru că, în etapa actuală, ceea ce „demonetizează” prestația și prestigiul social al cooperatorului nu este ocupația în sine, ci consecințele individuale și familiale derivate din exercitarea rolurilor implicate de un status neconturat în mod corespunzător, prin profesionalizare.

În programul de dezvoltare socială, în documentele partidului elaborate de la Congresul al IX-lea încoace se operează o mare corecție în modul de apreciere al agriculturii, în sensul statuării ei că ramură *hotărîtoare* în sistemul economiei naționale, ocupând locul imediat următor după industrie, ceea ce constituie o opțiune de politică economică deosebit de realistă.

Considerarea agriculturii ca ramură hotărîtoare a economiei naționale se concretizează în eforturile multiple ale politicii de mecanizare, chimizare, de perfecționare a organizării și conducerii ei științifice, prin creșterea veniturilor reale ale țărănimii, prin modernizarea, sistematizarea și urbanizarea satelor.

Metoda variantelor de analiză ale comportamentului proiectiv, utilizată în studiul nostru privind căile și mijloacele de stabilizare agricolă a tineretului, creează posibilități largi de investigare științifică. Consistența răspunsurilor este cu atât mai temeinică cu cât toți factorii implicați sănătății expresia unor obiective strategice ale politicii agrare a partidului nostru, variantele construite de noi nefiind altceva decât operaționalizări ale acestor obiective pentru a putea evalua, mai sigur și mai ușor, reacția atitudinal-comportamentală a tinerilor investigați.

Concluziile desprinse din analiza comportamentului proiectiv al tinerilor din mediul rural converg spre o apreciere cu caracter mai general conform căreia, în condițiile evoluției și dezvoltării prezente, dar mai ales în perspectivă, a agriculturii și satului, se creează premise obiective și subiective capabile să determine un comportament favorabil (de acceptare și căutare) față de munca în agricultură.

Pentru aceasta este, firește, necesară acțiunea conjugată a tuturor factorilor, obiectivarea (prin pozitivare) lor simultană, în primul rînd, a celor ce țin de munca agricolă și, în al doilea rînd, a celor ce se referă la mediul rural ca sistem de norme și valori (economice, edilitare, culturale etc.).

Prin conjugarea acestor factori se va putea asigura, totodată, păstrarea și conservarea unor elemente tradiționale (multiseculare), făcindu-l pe țărani să fie atrăgați de cultivarea pământului. Pe de altă parte, revitalizarea și reactualizarea prestigiului istoric de care se bucurau ocupările agricole și cei care le practicau conțin multiple rezerve de stabilizare a tineretului în agricultură. La toate acestea contribuie o psihologie proprie mulților tineri din rural în privința avantajelor și dezavantajelor orașului și satului, universului citadin și rural.

Factorii de stress generați și chiar accelerati de aglomerarea mediului tehnic orășenesc, poluarea, depersonalizarea și anonimatul etc. nu au și nici nu vor avea puterea de pătrundere în lumea satelor. Or, se știe că ceea ce numim calitate a vieții nu include absolut totul din universul citadin. Multe și esențiale achiziții și valori cotidiene prezente în universul rural constituie componente esențiale ale conceptului de calitate a vieții umane.

Pe lîngă valoarea lor de instrument de cunoaștere, variantele realizate permit formularea concluziei optimiste că în contextul politiciei globale și agrare a partidului și statului nostru există suficiente șanse de asigurare a unei reproducții largite a forței de muncă tinăre din agricultură.